

Z

Zagajewski reeixí a expressar tot allò que Lwów li evoca al poema 'Anar a Lwów' (1985), que, en opinió de la crítica, constitueix una fita encara no superada del seu vers

La ciutat de Zagajewski

L'eslavista i traductor Josep Maria de Sagarra Àngel ens ofereix uns elements de fons poètics de la ciutat de Lviv, que actualment pertany a Ucraïna

La ciutat de Lviv fou fundada en 1250 per Daniel Romànovitx Galitski, que l'anomenà *Lvov*, en honor al seu fill Lev (Lleó). Lviv n'és el nom en ucraïnès, que és el que, pel seu cantó, recull la *Gran Enciclopèdia Catalana* (GEC); *Lwów* (pronunciat *Lvuf*) n'és el nom en polonès; *Lemberyk*, en jiddisch; *Lvov*, en rus; *Ilov*, en armeni; *Leopolis*, en grec; i *Lemberg*, en alemany.

Al llarg de la seva història, Lviv ha pertangut als regnes de Polònia i d'Hongria, a la dita República d'Ambdues Nacions (la confederació lituanopolonesa) i a Àustria, com a capital del Regne de Galítsia i Lodomèria; el

1920 passà a formar part de la República de Polònia, fins que, després de successives ocupacions durant la Segona Guerra Mundial (soviètica, alemanya i altre cop soviètica), el 1945 passà a formar part de l'URSS. Des del 1991, pertany a Ucraïna.

Fins a l'esclat de la Segona Guerra Mundial, Lviv fou una ciutat multilingüe i multicultural: d'acord amb el cens del 1931, a banda de la població polonesa majoritària (50 per cent), acollia altres comunitats, com la jueva (32 per cent), la ucraïnesa (16 per cent), l'armènia, la russa, la txeca i l'alemanya. Avui, la població dominant n'és la ucra-

ïnesa (88 per cent), seguida de la russa (9 per cent), mentre que la polonesa i la jueva a penes en representen el 0,9 per cent i el 0,3 per cent, respectivament.

Lwów –em permetreu que, en endavant, l'anomeni així– ha donat figures molt remarcables de la literatura polonesa: el poeta Zbigniew Herbert i Stanislaw Lem, l'autor de *Solaris*, n'eren fills; Bruno Schulz, nascut a Drohobycz, a tocar de Lwów, hi va estudiar. De la generació més jove, sens dubte en destaca Adam Zagajewski (1945), la família del qual, tot just acabada la guerra, fou desplaçada i s'instal·là a la ciutat polonesa de Gliwice, a meitat de camí entre Cracòvia i Wrocław.

En una entrevista, publicada el 2011 en aquestes columnes, Zagajewski parla de Lwów com d'un indret on "s'hi pot anar, però no s'hi pot tornar", un indret que, tot ell, "és una mena de teatre on –diu– va viure la meua gent, on jo també hauria viscut, si no hagués estat per la història, per la guerra". Tanmateix, amb els anys, la fascinació de Zagajewski per Lwów "no minva, sinó que creix", un fenomen que li permet de tenir una "existència de reserva", que li dóna força, que és "com un brollador de força".

Ahora, però, l'Lwów de Zagajewski és una ciutat recreada, "car l'Lwów actual és una altra ciutat; no és la mateixa ciutat que, d'alguna manera, vaig poder intuir en el record del pare, de la mare..."

Zagajewski reeixí a expressar tot allò que Lwów li evoca al poema *Anar a Lwów* (1985), que, en opinió de la crítica, constitueix una fita encara no superada del seu vers. *Anar a*

Reportatge

Anar a Lwów

Als pares

Anar a Lwów. Des de quina estació anar a Lwów, si no és en somnis, a trenc d'alba, quan el rou entela les maletes i vénen al món els expressos i els ràpids. Sortir tot d'una cap a Lwów, al cor de la nit, de dia, pel setembre o pel març. Si és que Lwów existeix, sota les fundes de les fronteres i no sols al meu nou passaport, si els arbres senyalers, els freixes i els pollancs, se'ls sent respirar encara, com els indis, i els rierols balbotegen el seu ombriu esperanto i les colobres com el signe moll de l'alfabet rus es perden dins l'herba. Fer l'equipatge i sortir, sense prendre comiat, a migdia, desaparèixer com s'esvanien les donzelles. I les bardanes, un verd exercit de bardanes i, al dessota, sota els para-sols d'un cafè venecià, els cargols enraonen de l'infinit. Però la catedral es dreça, recordes, tan vertical, tan vertical com un diumenge i els tovallons blancs i la galleda curulla de gerds en un racó i el meu desig, que encara no hi era, només horts, bardisses i l'ambre de les cireres i Fredro l'indecent. Sempre hi hagué massa Lwów, ningú no en sabia comprendre tots els barris, entendre la remor de cada pedra, abusada pel sol, el temple ortodox callava de nit ben altrament que la catedral, els jesuïtes batejaven les plantes, fulla a fulla, però elles creixien, creixien, eixelebrades, i l'alegria sotjava per tot arreu, a les galeries i als molinets de cafè, que giraven sols, a les blaves teteres i al midó, que fou el primer formalista, a les gotes de pluja i a les punxes de les roses. A la finestra s'esgrogueïen glaçades les forsities.

Les campanes tocaven i l'aire vibrava, les còpies de les monges com goletes costejaven el teatre, hi havia tant de món que havia d'oferir un seguit innumerable de bisos, el públic es tornava boig i no volia abandonar la sala. Les meves tietes encara

no sabien que un dia les ressuscitaria i vivien tan refiades i tan solives, les minyones, netes i polides, corrien a cercar la crema fresca, a les llars hi havia un xic d'enuig i una gran esperança. Brzozowski va venir per unes conferències, un meu oncle escrivia un poema intítulat *Per què?*, dedicat a Nostre Senyor, i hi havia massa Lwów, res no el podia contenir, feia esclatar els vasos, sobreixia dels estanyes, dels llacs, treia fum per totes les xemeneies, es tornava foc i tempesta, reia a cada llampec, a cada fulgor, s'amansia, se'n tornava a casa, llegia el Nou Testament, dormia al divan a recer d'un *kilim khutsul*, hi havia massa Lwów i ara no hi és pas, creixia indeturable mes les tisoires tallaven, els freds jardiniers com d'habitud pel maig sense pietat sense amor ah espereu fins que arribi l'escalfor del juny i les tendres falgueres, les infinites feixes de l'estiu és a dir la realitat. Però les tisoires tallaven la fibra al llarg i al través, sastres, jardiniers i censors tallaven cos i corones, les podadores infatigables treballaven, com en un àlbum infantil on cal retallar un cigne o una daina. Tisoires, ganivets i fulles d'afaitar raspaven tallaven i escurçaven les flonges robes dels prelats, de les places, de les cases, els arbres tombaven sense fressa com a la jungla i la catedral s'estremia i els adéus eren de matí sense mocadors i sense llàgrimes, els llavis tan secs, no et tornaré a veure, tanta mort t'espera, per què cada ciutat ha de ser una Jerusalem i cada home un jueu i només ara a corre-cuita fer les maletes, sempre, cada dia i anar sense esma, anar a Lwów, car és clar que existeix, plàcid i pur como un melicotó. Lwów és a tot arreu.

TRADUCCIÓ: J.M. DE SAGARRA ÀNGEL

Lwów és, de fet, un collage de les converses mastegades dels desplaçats, escoltades a la trista i grisa Gliwice; converses i records que Zagajewski, durant anys, com un notari escrupolós, va escoltant, memoritzant, sintetitzant, fins a abocar-ho tot dins la forma ordenada d'un poema.

“Ens ho han pres tot”

Al llibre *La mà invisible* (2009), el darrer de Zagajewski, hi trobareu també un grapat de poemes que tenen per motiu Lwów. A *He somniat la meua ciutat*, els antics habitants de Lwów s'exclamen: “No hi ha justícia”, “Ens ho han pres tot”, “Ningú no ens recorda”; al moment, però, que el poeta es desvetlla, “se'n tornen dòcils als seus quarters, com regiments de soldadets de plom”. A *Guaito la fotografia*, a la ciutat trasbalsada “s'esdevenen pogroms, alçaments, deportacions”, hi entren “els uniformes pulcres de la Wehrmacht cruel”, mentre que “les estrelles roges prometen amistat, però són senyal de traïdoria”.

Un tret característic de la poesia de Zagajewski és la fragilitat de la matèria primera: el record incert i vague, el contrast entre el que va ser i el que no és, filagarses d'experiència personal transferida; una fragilitat que esdevé, tanmateix, “brollador de força”; la força de qui s'exclama: “Ens ho han pres tot!”; de l'individu que no té res i esdevé fort, justament, pel seu clam: davant dels uniformes i les insígnies, davant de la injustícia, l'arbitrarietat i l'estadística. *

Panorama de la ciutat de Lviv abans de la Segona Guerra Mundial.

A l'altra pàgina, passatge Mikolasch, entre els carrers de Copènic i Sienkiewicz; venda de flors a la plaça Major de Lviv abans de la guerra; i dues imatges del gueto de Lviv els anys 1941 i 1942
ARXIU